

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ГРАБОВЕНСЬКА СОФІЯ ПЕТРІВНА

УДК 332.14(477)

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ РИНКІВ
ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.03 –
економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Гукалюк Андрій Федорович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри економіки підприємства

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Маркіна Ірина Анатоліївна,
Полтавська державна аграрна академія,
завідувач кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук, доцент
Фарат Олександра Володимирівна
Національний університет
«Львівська політехніка»,
доцент кафедри підприємництва
та екологічної експертизи товарів.

Захист дисертації відбудеться «28» березня 2017 р. о 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд. 115.

Із дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий “24” лютого 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

проф. Майовець Є.Й.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах посилення глобалізаційних процесів наприкінці ХХ століття туристична галузь завдяки стрімким темпам зростання перетворилася на одну з пріоритетних сфер у світовій економіці, що впливає як на розвиток окремих галузей, так і соціально-економічний розвиток цілих країн. За даними Міжнародної туристичної організації частка туризму у світовому ВВП становить 9 %, близько 30 % у світовому експорті послуг та 6 % від обсягів світової торгівлі, працює понад 235 млн осіб. У 2013 році туристичними послугами скористалося 1087 млн міжнародних туристів, у 2015 – їх кількість перевищила 1 млрд осіб. Загальний товарообіг світового туризму у 2016 році становив понад 2,0 трильйонів дол. США.

Зважаючи на сприятливі умови для туристичної діяльності та з огляду на її чималі прибутки для потреб соціально-економічного прогресу, велика частка території України прагне успішно розвинути свої ринки туристичних послуг, долучившись до конкурентної боротьби за туристичні потоки. Територіальні ринки туристичних послуг (ТРТП) нині є тією сферою суспільних відносин, де турист оцінює відповідність таких послуг до своїх запитів, порівнює з іншими ринками й обирає той з-поміж них, який найбільше відповідає його потребам порівняно з ринками-конкурентами, тобто який є конкурентоспроможним. Питання конкурентоспроможності ТРТП покладено в основу національних інтересів України із залучення вітчизняних та зарубіжних туристів і створення міжнародного іміджу.

Проблеми туристичної діяльності, механізмів її управління, впливу на навколишнє середовище вивчали чимало вчених, серед яких: Л. Василькевич, І. Головчан, Л. Гринів, О. Гулич, А. Гукалюк, Я. Дубенюк, І. Жук, Н. Кіндрачук, О. Ковалюк, В. Кравців, С. Лобозинська, Р. Магійович, М. Макаренко, І. Маркіна, М. Мальська, Н. Мельник, І. Михасюк, Т. Мойсеєнко, В. Мотоліч, О. Паламарчук, А. Панасюк, О. Пилип'як, Е. Попова, Ж. Поплавська, В. Руденко, Д. Стеченко, Є. Фалько, О. Фарат, А. Хоронжий, А. Цегельник, Л. Шевчук, В. Шиманська, С. Шкарлет та низка ін.

Незважаючи на велику кількість напрацювань у галузі туризму, об'єктом більшості наукових досліджень є окремі підприємства, види туристичних послуг, туристичні території, а не ТРТП як цілісна та пронизана великою кількістю економічних взаємовідносин система, конкурентоспроможність якої формується в результаті дії цілого спектру економічних, соціальних, військово-політичних, зокрема в Україні в період «військового конфлікту», екологічних, просторових та інших чинників. В умовах конкуренції, яка розгоряється між ТРТП в Україні оцінювання конкурентоспроможності на сьогодні недостатньо опрацьоване й потребує уніфікованих методологічних підходів. Зважаючи на порівняно низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних ТРТП, поглибленого дослідження та вдосконалення потребують сучасні механізми державного управління щодо підвищення їх конкурентоспроможності. Водночас важливим та актуальним завданням сьогодення є окреслення проблем конкурентоспроможності ТРТП, впровадження ефективних підходів до управління, розробка теоретико-методологічних засад щодо формування стратегії їх розвитку з урахуванням специфічних особливостей. Актуальність зазначених проблем зумовила вибір

теми дисертації, визначила мету й основні завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася в рамках науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємства Львівського національного університету імені Івана Франка в межах держбюджетних тем “Євроінтеграція України в умовах глобалізації” (номер державної реєстрації 0110U004072) та “Регулювання підприємницької діяльності в Україні в умовах посилення євроінтеграційних процесів” (номер державної реєстрації 0114U005091). У зазначеному дослідженні автором уточнено поняття “конкурентоспроможність ТРТП” з урахуванням його потенціалу, місця в ієрархічній структурі світового ринку туристичних послуг, взаємного впливу конкурентоспроможності сукупності суб'єктів цих ринків на його загальну конкурентоспроможність та зворотного впливу ТРТП на розвиток окремих суб'єктів туристичної сфери; удосконалено зміст поняття “туристична дестинація”; визначено специфічні особливості розвитку ТРТП і на цій основі розроблено методологічні підходи щодо формування стратегії підвищення їх конкурентоспроможності. Запропоновано алгоритм для формування стратегії розвитку туристичних дестинацій на засадах конкурентоспроможності й маркетингу.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних положень, розробка науково-методичних та практичних рекомендацій стосовно забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних територіальних ринків туристичних послуг. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- теоретично обґрунтувати зміст поняття “конкурентоспроможність ТРТП”, визначити головні умови та чинники, що визначають її рівень;
- виявити комплекс взаємозв'язків у системі територіального туристичного кластера;
- оцінити модель та організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю ТРТП;
- практично апробувати методику комплексного оцінювання конкурентоспроможності ТРТП відповідно до підходів Світового економічного форуму з розрахунку індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму;
- проаналізувати сучасний рівень і тенденції формування конкурентоспроможності ТРТП областей Західного регіону України;
- обґрунтувати методичні підходи до оцінювання територіальної туристичної інфраструктури як чинника конкурентоспроможності ТРТП;
- розвинути методологічну базу для стратегічного управління конкурентоспроможністю ТРТП;
- удосконалити підходи до управління дестинаціями як “точковими” зонами туристичної території із застосуванням маркетингової складової та кластерних підходів до побудови організаційно-економічного механізму;
- розробити алгоритм стратегії розвитку ТРТП як основи його довготривалої конкурентоспроможності на світовому туристичному ринку.

Об'єктом дослідження є процеси управління конкурентоспроможністю туристичних територій та механізм управління ТРТП.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти розвитку туристичних територій механізм управління їх конкурентоспроможністю на туристичному ринку.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використано такі загальнонаукові методи: аналізу та синтезу (у дослідженні поняття “конкурентоспроможність ТРТП”, здійсненні аналізу наявних теоретичних і методологічних підходів та положень, наукових розробок з проблем формування стратегії розвитку ТРТП, а також визначенні специфічних особливостей функціонування ТРТП); структурно-логічний (за систематизації чинників, які впливають на розвиток туризму в регіонах; під час оцінювання й ранжування туристичних регіонів, а також удосконалення взаємозв'язків між елементами туристичного комплексу регіону); узагальнення (у процесі вдосконалення змісту дефініцій “конкурентоспроможність”, “територіальний ринок туристичних послуг”, “система”, “механізм управління”, “туристична дестинація”); маркетингу (за проведення маркетингового аналізу з метою оцінки сучасного стану туристичної галузі України); факторного аналізу (для визначення впливу чинників на рівень конкурентоспроможності туристичних регіонів України); моделювання (під час розробки алгоритму формування стратегії розвитку туристичних дестинацій Західного регіону України).

Інформаційною базою дослідження є нормативні акти Міністерства економіки України, Державної служби статистики України, Міністерства культури України, державних органів влади та місцевого самоврядування, обласних головних управлінь статистики в Україні, воєводських управлінь, статистичні матеріали міжнародної міжурядової організації в галузі туризму, Польської туристичної організації, наукові публікації провідних польських, українських та інших зарубіжних учених із проблем розвитку туризму.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше:

- розроблено модель матриці позиціонування туристичних територій на основі факторного аналізу головних компонент, яку застосовано для оцінювання конкурентної позиції ТРТП Західного регіону України.

удосконалено:

- порядок оцінювання конкурентоспроможності ТРТП України з врахуванням вимог методології Індексу конкурентоспроможності подорожей та туризму Світового економічного форуму, який апробовано для оцінювання конкурентоспроможності туристичних регіонів адміністративних областей України та формування рейтингу їх конкурентоспроможності;

- структурно-функціональну модель туристичного кластера території як систему вертикальних і горизонтальних зв'язків, що виникають між суб'єктами, які за своїм призначенням належать до однієї з груп – виробників, посередників, помічників, управлінців, сукупна дія яких спрямована на максимальне задоволення потреб споживача;

- критерії формування моделі управління конкурентоспроможністю ТРТП з орієнтацією на досягнення однаковою мірою галузевого й територіального параметрів конкурентоспроможності та з урахуванням ієрархічної структури формування конкурентоспроможності ринків різного територіального рівня;

- розрахунок коефіцієнта інтенсивності діяльності туристичних операторів, ефективності використання готельної інфраструктури, а також методик його використання для виявлення взаємозв'язків між динамікою туроператорів та об'єктів туристичної інфраструктури і динамікою туристичних потоків;

- науково-методичні підходи до визначення дестинацій як об'єкта управління їх конкурентоспроможністю, побудови їх управлінського механізму на основі доповнення туристичного кластера елементами маркетингової складової;

набули подальшого розвитку:

- поняття “конкурентоспроможність” з позиції взаємного впливу потенційної конкурентоспроможності сукупності суб'єктів туристичного ринку на потенційну конкурентоспроможність територіального ринку та зворотного впливу на конкурентоспроможність окремих суб'єктів туристичного ринку;

- дослідження проблем туристичних територій Західного регіону України, що дало змогу виокремити найпроблемніші аспекти забезпечення конкурентоспроможності територіальних ринків туристичних послуг для побудови механізмів управління ними;

- алгоритм формування стратегій і програм розвитку туристичних територій на основі включення дослідження сукупності взаємозв'язків у рамках кластерних утворень, забезпечення рівнозначної участі в розробці представників влади, бізнесу та громадськості, використання прогнозів розвитку туризму для передбачення та управління ризиками.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні наявних і розробленні нових теоретико-методологічних основ організації формування конкурентоспроможності ринку туристичних послуг в Україні за сучасних умов господарювання.

Науково-методичні положення дисертації використано у навчальному процесі на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: “Регіональна економіка”, “Державне регулювання економіки” кафедри економіки підприємства ЛНУ імені Івана Франка (довідка №4358-Н від 27.09.2016р.).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у створенні методичної основи для ефективного формування та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності туристичної дестинації регіону, окремих територій.

Наукові та методичні розробки автора у складі експертної групи підприємства “Інститут регіонального розвитку” були використані у роботі проекту обласної концепції “Олімпійська надія – 2022” у Львівській області (акт № 1134 від 5 липня 2013 р.), для обґрунтування переваг Львівської області як столиці олімпійських ігор, зокрема визначення заходів, необхідних для реалізації концепції та використані розроблені в дисертаційній роботі методики оцінки конкурентоспроможності областей на туристичному ринку та алгоритм стратегії розвитку туристичного комплексу регіону. Окремі положення, методичні підходи, аналітичні оцінки та практичні рекомендації щодо посилення конкурентоспроможності територіальних ринків туристичних послуг в Україні

відображені у підготовці матеріалів Регіональним філіалом Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові (довідка № 1/23 від 22.04.2016 р.). Зокрема пропозиції щодо вдосконалення методики оцінки конкурентоспроможності областей на туристичному ринку та алгоритм стратегії розвитку туристичного комплексу регіону були використані у підготовці аналітичних записок “Механізми підвищення ефективності використання туристичного потенціалу прикордонних територій західних регіонів України” (2014 р.), “Механізми забезпечення ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу гірських районів західних регіонів України” (2013 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій подано авторський підхід до оцінювання конкурентоспроможності ТРТП, формування стратегії їх розвитку й удосконалення управління конкурентоспроможністю ТРТП завдяки зосередженню управлінських впливів на розвиток дестинацій. Із наукових праць, які вийшли у співавторстві, у дисертації використано лише ідеї та результати, які становлять особистий внесок автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати наукового дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на: конференції молодих вчених “Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи” (м. Львів, 2–3 березня 2011 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції “Туризм та зближення культур” (м. Київ, 03 листопада 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно-економічних процесів” (м. Київ, 17–18 листопада 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Туристична індустрія. Сучасний стан та пріоритети розвитку” (м. Луганськ, 15–16 березня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання менеджменту та маркетингу” (м. Івано-Франківськ, 22–23 квітня 2016 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції “Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи” (м. Житомир, 28–29 квітня 2016 р.); XXIII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених “Актуальні проблеми функціонування господарської системи України” (м. Львів, 20–21 травня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції молодих учених, студентів і школярів “Функціонування та розвиток економіки України в умовах зміцнення національної державності” (м. Харків, 25 травня 2016 р.).

Публікації. За результатами виконаного наукового дослідження опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 5,5 д. а. (особисто автору належить 5,02 д. а.) з них 6 статей у наукових фахових виданнях (у тому числі 1 у співавторстві), 1 публікація в іноземному періодичному виданні, 2 – у інших наукових виданнях України та 8 публікацій у матеріалах конференцій (з них 3 – у співавторстві).

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 216 найменувань та 20 додатків на 19 сторінках. Основний текст роботи викладено на 199 сторінках, у тому числі 57 рисунків, 42 таблиці, 7 формул.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, відображено наукову новизну та апробацію наукових результатів. Подано мету, об'єкт, предмет, виокремлено головні завдання для досягнення поставленої мети. Визначено основні методи, які було використано у процесі наукового дослідження.

У першому розділі – **“Теоретико-методологічні основи управління конкурентоспроможністю туристичних послуг”** – досліджено сутність конкурентоспроможності ТРТП з урахуванням специфіки їх функціонування, проаналізовано складові механізми державного управління конкурентоспроможністю ТРТП, визначено питання оцінювання конкурентоспроможності ТРТП та стратегічного управління ними.

У результаті узагальнення наукових поглядів на сутність конкурентоспроможності запропоновано визначати її як потенційну здатність ТРТП в певний період часу задовольняти потреби споживачів на вищому порівняно з іншими територіальними ринками рівні, наслідком чого є нарощення територією обсягів реалізації туристичних послуг. Доведено, що конкурентоспроможності ТРТП та його суб'єктів є взаємопов'язаними, формуються в результаті інтеграції конкурентних переваг цих суб'єктів, тоді як останні залежать від конкурентних характеристик ТРТП.

Зважаючи на глобалізацію туризму, ТРТП розглядається, як складова пірамідальної структури міжнародного ринку туристичних послуг, а його конкурентоспроможність, як частина конкурентоспроможності ринків вищого територіального рівня та як інтегральне поєднання конкурентоспроможності елементів нижчого територіального рівня. Це зумовлює формування системи управління конкурентоспроможністю ТРТП під впливом регуляторних впливів з боку ринків вищого рівня та з урахуванням забезпечення конкурентоспроможності туристичних ринків, підприємств, продуктів і послуг, які перебувають на нижчих щаблях ієрархічної структури.

Процес управління конкурентоспроможністю туристичних послуг регіону повинен бути комплексним. Умовою комплексного розвитку туристичного комплексу території є вертикальна та горизонтальна інтеграції складових його елементів у єдиному кластері. Зазначені елементи доцільно згрупувати за п'яти напрямками їх функціонального призначення – виробництво, посередництво, допомога, управління та споживання туристичних послуг. Кластерний підхід, забезпечуючи синергетичний ефект від співпраці його учасників, є основою формування конкурентоспроможності ТРТП.

Дослідження середовища формування конкурентоспроможності ТРТП показало, що визначальний вплив на цей процес мають галузеві й територіальні фактори розвитку, а саме параметри людських, фізичних, грошових, інфраструктурних ресурсів та ресурсу знань. Ознаками конкурентоспроможного ТРТП є розвинена конкуренція між туристичними підприємствами, зростаюча тенденція в'їзних потоків туристів, усталене функціонування територіального туристичного кластера, позитивна динаміка соціальної й бюджетної ефективності туристичної галузі.

Визначено, що для ТРТП характерні базові ознаки системності, які доповнюються специфічними, властивими системі ТРТП, ознаками емерджентності та поєднання відносної стійкості й динамічності в його розвитку. З огляду на це, механізм управління конкурентоспроможністю ТРТП варто розглядати як систему елементів управлінської системи, призначених забезпечити необхідні умови для розвитку конкуренції на ринку й активізації господарської діяльності суб'єктів регіонального туристичного комплексу. Сам процес управління має бути комплексним і враховувати всі підсистеми та параметри, що визначають конкурентоспроможність ТРТП у їх взаємозв'язку. Враховуючи переплетіння галузевих і територіальних факторів формування конкурентоспроможності ТРТП, управління конкурентоспроможністю ТРТП повинне досягати двох цільових орієнтирів: туристичної конкурентоспроможності території й територіальної конкурентоспроможності галузі.

На підставі аналізу фінансово-економічного механізму управління конкурентоспроможністю ТРТП (механізми оподаткування, регулювання цін і тарифів, кредитування, фінансової підтримки) доведено, що він сприяє підвищенню конкурентоспроможності ТРТП за умови скоординованого застосування його інструментів за чіткими правилами та критеріями.

Основою управління конкурентоспроможністю ТРТП визначено формування й реалізація державної стратегії їх розвитку, яка базується на системному оцінюванні її рівня. З аналізу наявних підходів до оцінювання конкурентоспроможності ТРТП можна зробити висновок про те, що найповнішу її характеристику забезпечує методика розрахунку індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму Світового економічного форуму – інтегрального показника зі субіндексів окремих складових конкурентоспроможності. Розроблено порядок її застосування до оцінювання конкурентоспроможності ТРТП, за яким оцінена конкурентоспроможність та побудовано рейтинг туристичних регіонів адміністративних областей України. Порядок забезпечує уніфікований з міжнародною практикою підхід до оцінювання конкурентоспроможності ТРТП, що дає змогу порівнювати конкурентоспроможність вітчизняних та закордонних ТРТП.

Відповідно до розробленого порядку, до уваги не взято показники, які є у складі розрахунку окремих субіндексів щодо країни оскільки їх рівень для всіх ТРТП приблизно однаковий. Під час оцінювання показників конкурентоспроможності використали низку спеціальних прийомів, зокрема розрахунок середнього значення інтегрального показника (R) за групою показників «Політичні норми та правила», здійснено за формулою:

$$R = \sum w_i * r_i, \quad (1)$$

де r_i – значення i -того показника; w_i – питома вага i -того показника.

Стійкість розвитку туризму оцінена на основі фактичних даних за внутрішніми туристичними потоками територіальних управлінь статистики. Стандартна формула нормалізації фактичних показників:

$$R_i = 6 \times \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}} + 1, \quad (2)$$

де X_i – значення i -го показника; X_{\min} – мінімальне значення за вибіркою; X_{\max} – максимальне значення за вибіркою.

У разі зворотного значення показника використано формулу:

$$R_i = -6 \times \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}} + 7, \quad (3)$$

де X_i – значення i -го показника; X_{\min} – мінімальне значення за вибіркою; X_{\max} – максимальне значення за вибіркою.

Побудова рейтингу конкурентоспроможності ТРТП адміністративних територій, а саме обласних, міст Києва та Севастополя, АР Крим, доводить високу конкурентоспроможність ТРТП м. Києва, Одеської, Львівської й Харківської, та, відповідно, низький рейтинг Кіровоградської, Житомирської, Сумської областей. Результати розрахунку показують, що кожна область має власні комбінацію й поєднання окремих складових конкурентоспроможності туристичної сфери. Враховуючи відмінність у конкурентоспроможності ТРТП, для досягнення максимальної ефективності туризму в Україні необхідно впроваджувати унікальні стратегії управління для кожної території.

Вагомим є тактичний вибір розвитку ТРТП й повинен забезпечувати збалансованість ринкового й державного механізмів регулювання, враховувати ресурсні обмеження території, її сильні та слабкі позиції порівняно з ринками-конкурентами, базуватися на маркетингових засадах. Механізми реалізації стратегії необхідно визначати на основі їх ефективності, що вимагає вдосконалення планової роботи органів влади.

Стратегічні напрями нарощення конкурентоспроможності ТРТП запропоновано обирати відповідно до загальної стратегії розвитку регіону з орієнтацією на максимально можливе споживання, максимальну споживчу вартість, диференціацію туристичних послуг та зниження ринкових ризиків. З'ясовано, що досягнення конкурентоспроможності ТРТП вимагає розробки й реалізації стратегічних механізмів управління за комплексом стратегічних напрямів, зокрема побудови стратегічної моделі інвестування ТРТП.

У другому розділі – **“Особливості розвитку конкурентоспроможності територіального ринку туристичних послуг”** – оцінено сучасний стан і тенденції розвитку туризму в Україні, здійснено порівняльний аналіз туристичних потенціалів семи областей Західного регіону України й з'ясовано та оцінено конкурентоспроможність їх ТРТП, досліджено сутність, роль та ефективність туристичної інфраструктури території в забезпеченні конкурентоспроможності ТРТП.

Результати досліджень вітчизняної туристичної сфери довели проблемність наявного інформаційного забезпечення галузі, що проявляється в суперечливості поданих різними джерелами даних. Необхідним є вдосконалення статистики туризму та ширше застосування в державному управлінні сучасних методик дослідження туристичного ринку.

Виявлено істотні розбіжності в туристичних потенціалах семи досліджуваних областей (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Волинська, Рівненська, Тернопільська) Західного регіону України. Аналіз динаміки їх туристичних потоків дав змогу виокремити три групи тенденцій. Перша – властива Івано-Франківщині, яка за рахунок розвитку туристичної інфраструктури гірськолижного курорту “Буковель” стала туристичним лідером України. Друга відображає стабільність і належний рівень

конкурентоспроможності туристичної сфери й поширюється на Львівську, Закарпатську та Волинську області. Третя тенденція характерна ТРТП Рівненської, Чернівецької, Тернопільської областей, і визначає недостатню їх конкурентоспроможність порівняно зі сусідніми областями.

Особливістю формування територіальних ринків досліджуваних областей визначено переважаюче формування їх туристичних потоків за рахунок внутрішніх туристів, що зумовлює значну їх залежність від загальної економічної ситуації. Аналіз досліджуваних ТРТП показав наявність невідповідностей між ціною та якістю туристичних послуг, суперечність між видовою структурою туристичних послуг та туристичними можливостями розвитку територій, недостатність механізмів залучення іноземного туриста з огляду на можливості транскордонного співробітництва.

На основі обґрунтування і підходів до характеристики побудови матриці (рис. 1) позицій конкурентоспроможності всіх трьох груп областей Західного регіону України на підставі факторного аналізу головних компонент вказано на відносно низьку їх конкурентоспроможність на туристичному ринку взагалі. Координати позицій областей розташовані досить далеко від координат основних компонент конкурентоспроможності за методикою Світового економічного форуму. Можна припустити, що така схожість у позиціях на матриці конкурентоспроможності приводить до створення ефекту “канібалізму” і негативно впливає на загальну динаміку туристичних потоків у Західному регіоні України.

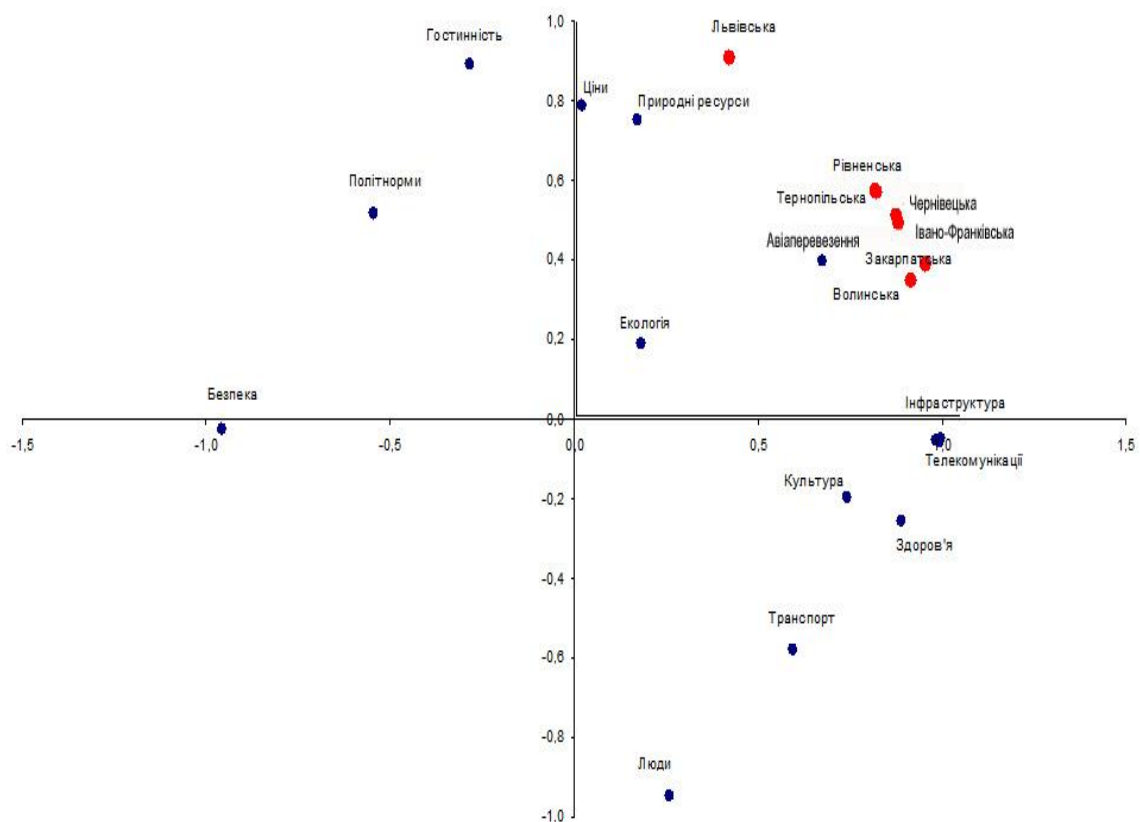

Рис. 1. Матриця позиціонування областей Західного регіону України*

* Джерело: розробка автора на основі факторного аналізу за методикою Світового економічного форуму

Встановлено, що Західний регіон України має всі передумови для розвитку туризму, проте низький рівень ефективності використання окремих складових, які створюють загальний імідж індустрії вражень, негативно впливає на конкурентоспроможність його ТРТП. Доведено, що конкурентоспроможність ТРТП значною мірою залежить від інвестицій, що передбачає сприяння їх залученню через формування відповідної інвестиційної політики на національному й регіональному рівнях.

Обґрунтовано, що рівень конкурентоспроможності туристичного кластера істотно впливає туристична інфраструктура. Вона займає місце проміжної ланки між наявними в регіоні природно-рекреаційними ресурсами, культурно-історичною інфраструктурою та задоволенням потреб споживачів у рамках діяльності індустрії вражень. Мають місце розбіжності щодо віднесення тієї чи іншої складової до поняття туристичної інфраструктури або до інших компонентів конкурентоспроможності туризму. За позицією Світового економічного форуму складова охорони здоров'я належить до субіндексу правового регулювання в туризмі та подорожах. Аналіз параметрів туристичної інфраструктури та її місце в індустрії вражень показано на рис. 2.

Рис. 2. Місце туристичної інфраструктури в індустрії вражень*

* Джерело: розробка автора

Доведено, що під час оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів туристичного ринку необхідно враховувати коефіцієнт інтенсивності діяльності, який розраховують за формулою:

$$K_i = \frac{T_{pi}}{N_i}, \quad (4)$$

де K_i – коефіцієнт інтенсивності діяльності суб'єктів туристичного ринку i області; T_{pi} – річний внутрішній туристичний потік i області; N_i – кількість туристичних операторів i області.

Результати розрахунку коефіцієнта інтенсивності діяльності туристичних операторів на ТРТП Західного регіону (табл. 1) демонструють їх істотне відставання за цим показником від середньоукраїнських значень. Аналіз інтенсивності діяльності готельного господарства ТРТП Західного регіону засвідчує прямий зв'язок між збільшенням кількості готелів та нарощенням внутрішніх туристичних потоків, що підтверджує доцільність стимулювання інвестицій у готельне господарство. Основними проблемами забезпечення конкурентоспроможності закладів розміщення туристів ТРТП Західного регіону є їх низька завантаженість та недоступний для більшості вітчизняних туристів рівень цін. Серйозним сповільнюючим чинником розвитку ТРТП Західного регіону є неналежний стан дорожньо-транспортної інфраструктури.

Таблиця 1

**Коефіцієнт інтенсивності діяльності туристичних операторів
у Західному регіоні України за 2005-2015 роки***

Область	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Волинська	2515	2248	1961	1694	1037	970	866	341	260	228	293
Закарпатська	2490	2203	2155	1887	1160	794	421	102	106	74	84
Івано-Франківська	4096	8386	28283	16475	11263	6172	3381	4225	3599	10869	751
Львівська	1144	1265	887	793	746	533	496	336	291	245	302
Рівненська	1738	1438	1203	967	665	664	932	139	163	87	88
Тернопільська	1029	1284	871	735	417	354	390	172	126	117	49
Чернівецька	831	998	917	872	867	547	277	59	52	47	105
По всій Україні	1211	1296	1481	1082	808	734	440	296	256	392	156

*Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України

У третьому розділі – “Стратегія підвищення конкурентоспроможності територіального ринку туристичних послуг в Україні” – обґрунтовано основні принципи стратегічного управління конкурентоспроможністю ТРТП в умовах децентралізації державного управління, запропоновано організаційно-економічний механізм розвитку туристичної дестинації, визначено алгоритм формування конкурентної стратегії ТРТП.

Доведено, що стратегічне управління конкурентоспроможністю ТРТП необхідно будувати за регіональним відтворювальним підходом до управління соціально-економічним розвитком, що передбачає найповніше використання туристичних переваг території в поєднанні зі забезпеченням збалансованого її розвитку. Умовою впровадження стратегічного управління є децентралізація управлінських функцій та ресурсів з орієнтацією на сукупність відтворювальних циклів у туризмі, просторово-локалізованих на певному рівні. Стратегічне управління конкурентоспроможністю ТРТП має послуговуватися системою принципів оптимальності, наукової обґрунтованості, системності, комплексності, об'єктивності, динамічності, безперервності, послідовності та наступництва, конструктивності.

Обґрунтовано, що конкурентоспроможність ТРТП досягається через децентралізацію управління його зосередженням на "точкових" територіальних зонах концентрації туристичних потоків – дестинаціях. Визначено, що за своєю сутністю дестинація – це об'єкт (місто, регіон, район, місцевість, місце, заклад) з туристично-рекреаційними ресурсами (унікальними або специфічними), які є привабливими для подорожуючих, доступними завдяки наявності необхідної інфраструктури, доведені до споживача у формі сформованого та підготовленого до продажів туристичного продукту сучасними засобами маркетингових комунікацій у системі важелів інтегрованого управління суб'єктами господарювання.

Дослідження туристичної дестинації як системи, основою якої є сформований туристичний кластер, доповнений маркетинговою складовою, доводить, що конкурентний потенціал (кластер) і маркетинг забезпечують рівнозначні за результативністю умови для залучення туристів. Конкурентоспроможність туристичного кластера забезпечується правовим регулюванням, станом бізнес-середовища й інфраструктурою, людськими, культурними та природними ресурсами. Маркетингову складову організаційно-економічного механізму управління дестинацією доцільно будувати через активізацію просування дестинації на ринки туристичних послуг.

Визначено, що стратегії розвитку ТРТП повинні узгоджуватися за цілями й завданнями зі стратегіями вищих та нижчих рівнів управління туристичною галуззю. Проблемами стратегічного управління туризмом на територіальному рівні є: по-перше, суперечливість стратегічних завдань, визначених загальнодержавною стратегією (стратегією обласною, міжрайонною, районною, місцевою) та стратегіями конкретних суб'єктів господарювання, по-друге відсутність філософії сталого розвитку загалом у державі, по-третє низька якість управлінської діяльності з орієнтацією на виконання поставлених стратегічних завдань.

Розроблена відповідно до запропонованого в дослідженні алгоритму стратегія розвитку туристичного комплексу регіону або окремих напрямів туризму має довготривалий характер, зорієнтований на сталий розвиток різноманітних об'єктів та суб'єктів туристичної дестинації. У разі настання різноманітних непередбачуваних обставин у регіоні, які негативно впливають на реалізацію стратегічних планів, сталий розвиток може бути успішно

продовжений без істотних змін (після усунення негативних наслідків впливу цих чинників).

Доведено необхідність урахування алгоритмом стратегічного управління розвитком туризму всієї сукупності взаємозв'язків, визначених кластерними утвореннями, забезпечення участі в роботі над стратегіями представників влади різних рівнів, підприємців, територіальних громад, застосування прогнозів розвитку туризму в системі індикативного планування розвитку території.

З огляду на розбіжності в рекреаційних і туристичних потенціалах областей Західного регіону України механізми реалізації стратегії управління конкурентоспроможністю істотно різнитимуться залежно від специфіки конкретного регіону, об'єкта, цілей і завдань. Принципи регіонального управління конкурентоспроможністю мають враховувати місцеві особливості взаємозв'язків економічних закономірностей на місцевому туристичному ринку. Стратегія розвитку конкурентоспроможності ТРТП, побудована на запропонованих у дисертації принципах та алгоритмах, ефективна в умовах невизначеного економічного та політичного середовища.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретично узагальнено й запропоновано нові підходи, які дають змогу розвинути теоретико-методологічні положення державного регулювання підвищенням конкурентоспроможності ТРТП. Комплексне дослідження сутності та управлінського механізму забезпечення конкурентоспроможності ТРТП, розкриття чинників і проблем її формування, розробка стратегічних підходів до управління ТРТП є основою для таких висновків:

1. Визначено, що конкурентоспроможність ТРТП доцільно розглядати як потенційну спроможність ринку в певний період часу задовольняти потреби споживачів на вищому порівняно з іншими територіальними ринками рівні та як елемент ієрархічної структури формування конкурентоспроможності міжнародного ринку туристичних послуг. Доведено, що запропонована структурно-функціональна модель туристичного кластера сприяє зростанню конкурентоспроможності суб'єктів ТРТП внаслідок додаткових ефектів від їх вертикальної та горизонтальної взаємодії. Встановлено, що територіям із конкурентоспроможними ТРТП властиві: наявність розвиненої конкуренції між туристичними підприємствами, позитивна динаміка в'їзних потоків, усталене функціонування на території туристичного кластера, зростальні показники соціальної та бюджетної ефективності туризму.

2. Доведено певну невідповідність чинних організаційно-правових та фінансово-економічних інструментів потребам формування сприятливих умов для нарощення конкурентоспроможності ТРТП. Для цього необхідно підвищити дієвість нормативно-правових інструментів управління конкурентоспроможністю ТРТП, ширше використовувати в цій сфері програмне управління, скоординувати механізми сприяння розвитку туризму за чіткими правилами та критеріями.

3. Розроблено порядок застосування методики розрахунку індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму Світового економічного форуму щодо оцінювання конкурентоспроможності ТРТП та проведено його апробацію

для досліджуваних областей ТРТП і міст загальнодержавного значення. Встановлено, що впровадження порядку забезпечує найповнішої характеристики конкурентоспроможності ТРТП, застосування загальноприйнятих у світі уніфікованих підходів до оцінювання конкурентоспроможності територій у туризмі, створює можливість порівняння конкурентоспроможності ТРТП різних обсягів та локалізації. Доведено, що кожна територія має своє унікальне поєднання елементів конкурентоспроможності ТРТП, що зумовлює розробку й унікальність стратегій їх розвитку.

4. Дослідження складових конкурентоспроможності національного ринку туристичних послуг доводить необхідність управлінських рішень з удосконалення умов господарської діяльності в галузі. Управлінські рішення належить формувати на достовірній інформаційній основі, що вимагає вдосконалення інформаційного забезпечення розвитку ТРТП стосовно врахування тіньового сектору галузі.

5. За результатами аналізу позиції ТРТП об'єкту дослідження на матриці конкурентоспроможності доведено їх істотне відставання від світових значень компоненту конкурентоспроможності, що обґрунтовує висновок про відносно низьку конкурентоспроможність усіх досліджуваних ТРТП порівняно з зарубіжними конкурентами. Це доводить необхідність активізації територіальної політики просування туристичних послуг, впровадження заходів із забезпечення їх доступності для населення країни через регулювання співвідношення "ціна-якість", забезпечення світових стандартів туристичного обслуговування, залучення інвестицій у галузь. Для ТРТП регіону пропонується осучаснення наявних туристичних продуктів та розширення їх спектру за рахунок стимулювання тих видів туризму, для розвитку яких територія має найсприятливіші можливості.

6. Вивчення місця туристичної інфраструктури як проміжного елемента між природно-рекреаційними ресурсами, культурно-історичною спадщиною та задоволенням потреб споживачів дає змогу її класифікувати як базовий елемент конкурентоспроможності ТРТП. Оцінювання конкурентоспроможності територіальної туристичної інфраструктури доцільно здійснювати з врахуванням запропонованого коефіцієнта інтенсивності діяльності суб'єктів туристичного ринку. Підвищення конкурентоспроможності інфраструктури в системі ТРТП об'єкту дослідження передбачає нарощення й покращання використання потенціалу посередницьких структур, легалізацію тіньової сфери в готельному обслуговуванні, модернізацію та розширення пропускної можливості санітарно-лікувальних закладів, максимальне сприяння розвитку закладів торгівлі, ресторанного бізнесу, культурно-розважальної сфери, оновлення дорожньо-транспортної інфраструктури.

7. Стратегічне управління конкурентоспроможністю ТРТП запропоновано будувати за регіональним відтворювальним підходом до управління, що передбачає максимальне використання туристичних можливостей й забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку території. Умовою впровадження стратегічного управління на територіальному рівні є децентралізація управлінських функцій та ресурсів. Стратегічна політика кожної території повинна забезпечувати вирішення проблем і завдань забезпечення

розвитку конкурентоспроможності ТРТП у їх взаємозв'язку та формуватися на основі адаптованих до об'єкта управління принципів.

8. Виходячи з труднощів управління конкурентоспроможністю ТРТП та враховуючи проблемність сучасного економічного розвитку територій, запропоновано зосередження управлінських впливів на “точкові” територіальні зони концентрації туристичних потоків – дестинації, які повинні стати осередками нарощення конкурентоспроможності ТРТП. Дослідження сутності дестинації дає підстави для висновків про властиві їй ознаки цілісності, взаємодоповнення складових елементів, історико-культурну цінність, спільне використання туристами та місцевим населенням, що в сукупності зумовлює невіддільність стратегічного розвитку дестинації від розвитку території. Механізм управління дестинацією має об'єднувати інтереси підприємців, державних та місцевих органів влади, туристів і місцевого населення.

9. Вважаємо доцільним виділення туристичних дестинацій за їх цільовим призначенням, що забезпечує відповідність потребам певних сегментних груп споживачів. Аналіз виділених за цільовим призначенням дестинацій семи досліджуваних областей України дав змогу обґрунтувати висновки щодо їх перспективного розвитку й децентралізації чинної системи управління туризмом через формування територіальних/міжтериторіальних координаційних рад з туризму. Для нарощення конкурентоспроможності ТРТП на основі управління туристичними дестинаціями доцільна побудова управлінської системи на основі туристичного кластера з додаванням до її елементів маркетингової складової. Встановлено, що формування стратегії розвитку туристичної дестинації вимагає координації стратегій розвитку туризму території й міжтериторіальних стратегій розвитку галузі.

10. Доведено необхідність врахування в алгоритмі стратегічного управління сукупності взаємозв'язків у рамках кластерних утворень, забезпечення участі в розробці стратегії представників влади різних рівнів, підприємців, територіальних громад, використання прогнозів розвитку туризму, що дає змогу передбачати різні сценарії майбутнього та мати підготовлений план дій у разі виникнення несприятливих обставин. Стратегія підвищення конкурентоспроможності ТРТП повинна виходити із ресурсних можливостей території та впроваджувати гнучкий управлінський механізм, щоб залишатися дієвою й реальною, незважаючи на нестабільність економічного й політичного середовища.

Важливою є побудова механізмів стратегічного управління конкурентоспроможністю ТРТП адекватно до позиціонування туристичних територій в системі компонент факторного аналізу і з врахуванням значення Індексу конкурентоспроможності та інтегрованих у його складі окремих груп показників, що забезпечує їх результативність й сприяє нарощенню туристичного потенціалу територій. Такий підхід уможливорює концентрацію ресурсів на розв'язанні проблемних питань туристичного розвитку регіонів, тим самим підвищуючи їх привабливість для інвестицій в розвиток галузі. Ефективність функціонування ТРТП забезпечується за умови організації територіальних туристичних кластерів та побудови управління комплексними осередками туризму – дестинаціями.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України

1. Грабовенська С. П. Економічний аналіз готельного господарства та динаміка туристичних потоків в Україні / С. П. Грабовенська // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. пр. – 2012. – № 22.1. – С. 214–221. (0,46 д. а.).
2. Грабовенська С. П. Аналіз і структура ринку туристичних послуг в Україні / С. П. Грабовенська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі : економічні науки. – 2013. – № 1. – С. 226–234. (0,57 д. а.).
3. Грабовенська С. П. Напрями підвищення конкурентоспроможності України в туристичній сфері / С. П. Грабовенська // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 22. – С. 83–88. (0,58 д. а.).
4. Грабовенська С. П. Аграрний туризм в українсько-польських євро регіонах / С. П. Грабовенська // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. – 2016. – № 1 (65). – С. 174–180. (0,48 д. а.).
5. Грабовенська С. П. Туристична дестинація як основа забезпечення конкурентоспроможності ринку туристичних послуг / С. П. Грабовенська // Науковий вісник «Формування ринкової економіки в Україні». – Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2016. – № 35 (1). – С. 104–109. (0,49 д. а.).
6. Грабовенська С. П. Інфраструктурне забезпечення розвитку туризму в регіоні / С. П. Грабовенська, Т. Лукашенко // Збірник наукових праць «Формування ринкової економіки в Україні». – Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2016. – № 36. – С. 8-13. (0,45 д. а.). – *Особистий внесок автора (0,23 д. а.): досліджено туристичну інфраструктуру в Західному регіоні України та визначено перспективи розвитку туризму*

У наукових фахових виданнях інших країн

7. Grabovenska S. Problems of tourism in Poliss-Ukrainian Euroregion "Carpathians" / Grabovenska S. // Zeszyty naukowe Podkarpacka Szkoła Wyższa im. bł. ks. Władysława Findysza w Jasle. – Jasle, 2015. – № 12. – С. 320–324. (0,3 д. а.).

У інших наукових виданнях України

8. Грабовенська С. П. Впровадження туристичних кластерів як рушійної сили підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг / С. П. Грабовенська // Молодь і ринок. – 2015. – № 5. – С. 80–87. (0,66 д. а.).
9. Грабовенська С. П. Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної галузі України / С. П. Грабовенська // Молодий вчений : наук. журнал. – 2016. – № 8 (35). – С. 15–18. (0,32 д. а.).

У збірниках тез доповідей наукових конференцій

10. Грабовенська С. П. Економічний аналіз туристичних потоків в період етнофестивалів / С. П. Грабовенська // Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених., 2–3 березня 2011 р. – Львів : ЛІЕТ, 2011. – С. 210–213. (0,19 д. а.).

11. Грабовенська С. П. Стратегія розвитку готельного господарства / С. П. Грабовенська // Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно-економічних процесів : Міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 листопада 2011 р. – К. : КНЕУ, 2011. – С. 91–94. (0,13 д. а.).

12. Грабовенська С. П. Конкуренентоздатність туристичних підприємств на прикладі міста Львова / С. П. Грабовенська, Т. І. Божук // Туризм та зближення культур : V Міжнар. наук.-практ. конф., 03 листопада 2011 р. – К. : КУТЕП, 2011. – С. 288–291. (0,15 д. а.). — *Особистий внесок автора (0,08 д. а.): проведено аналіз конкурентоспроможності на прикладі туристичних підприємств.*

13. Грабовенська С. П. Туристична привабливість території: що таке і від чого залежить? / С. П. Грабовенська, Т. І. Божук // Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку : Міжнар. наук.-практ. конф., 15–16 березня 2012 р. – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2012. – Вип. 7. – С. 144–146. (0,18 д. а.). — *Особистий внесок автора (0,09 д. а.): визначено поняття «Туристична привабливість території» з урахуванням ресурсного потенціалу та інфраструктурного забезпечення.*

14. Грабовенська С. П. Маркетинг як складова туристичної дестинації / С. П. Грабовенська // Актуальні питання менеджменту та маркетингу : Міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 квітня 2016 р. – Івано-Франківськ, 2016. – С. 24–27. (0,15 д. а.).

15. Грабовенська С. П. Аналіз стратегій управління конкурентоспроможністю туристичних послуг / С. П. Грабовенська // Конкуренентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи : X Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 квітня 2016 р. – Житомир : ЖФ КІБІТ, 2016. – С. 40–42. (0,14 д. а.).

16. Грабовенська С. П. Розвиток конкурентоспроможності в туристичній сфері / С. П. Грабовенська // Функціонування та розвиток економіки України в умовах зміцнення національної державності : Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. мол. учених, студентів і школярів, 25 травня 2016 р. – Харків : ХДУХТ, 2016. – С. 14. (0,05 д. а.).

17. Грабовенська С. П. Концептуальні напрямки розвитку інфраструктури зимового відпочинку та спорту на Львівщині / С. П. Грабовенська, Т. В. Лукашенко // Актуальні проблеми функціонування господарської системи України : XXIII Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих учених, 20-21 травня 2016 р. – Львів. : ЛНУ імені І.Франка, 2016. – С.53-54. (0,2 д. а.). — *Особистий внесок автора (0,1 д. а.): виявлення основних проблем інфраструктури зимових видів спорту та відпочинку на Львівщині та обґрунтування концептуальних програмних напрямків її формування у перспективі.*

АНОТАЦІЯ

Грабовенська С. П. Конкуренентоспроможність територіальних ринків туристичних послуг в Україні. – На правах рукопису

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016.

Дисертація присвячена розвитку теоретико-методологічних положень та розробці науково-практичних рекомендацій з удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності ТРТП.

У роботі досліджено сутність конкурентоспроможності ТРТП, структурно-функціональну модель територіального туристичного кластера, чинники впливу на конкурентоспроможність ТРТП. Охарактеризовано механізм державного управління ТРТП, його складові елементи, цільове спрямування, напрямки вдосконалення. Запропоновано порядок застосування методики розрахунку індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму Світового економічного форуму для встановлення конкурентоспроможності ТРТП, відповідно до якого здійснено оцінювання конкурентоспроможності територій областей та міст загальнодержавного значення. Досліджено стратегії розвитку ТРТП та напрями їх реалізації.

В аналітичній частині роботи досліджено стан, тенденції та проблеми розвитку вітчизняної туристичної галузі, виявлено причини низького рівня конкурентоспроможності національного та ТРТП Західного регіону України, визначено завдання, які належить виконати для покращання їх конкурентних позицій.

Розвинуто науково-методичні підходи до визначення дестинацій, обґрунтовано їх виділення за цільовим призначенням, запропоновано модель управління дестинаціями на основі поєднання кластерного та маркетингового підходів. Досліджено проблеми стратегічного управління конкурентоспроможністю ТРТП та запропоновано алгоритм стратегічного управління ТРТП, що забезпечує дієвість стратегічних рішень в умовах нестабільного економічного та політичного середовища.

Ключові слова: стратегія розвитку, конкурентоспроможність, туристичний кластер, туристична дестинація, розвиток туристичних послуг, управління конкурентоспроможністю, індустрія вражень, туристична інфраструктура, організаційно-економічний механізм розвитку.

АННОТАЦИЯ

Грабовенская С. П. Конкурентоспособность территориальных рынков туристических услуг в Украине. – На правах рукописи

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Львовский национальный университет имени Ивана Франка. – Львов, 2016.

Диссертация посвящена развитию теоретико-методологических положений и разработке научно-практических рекомендаций по совершенствованию организационно-экономического механизма обеспечения конкурентоспособности территориальных рынков туристических услуг (ТРТУ).

В работе исследована сущность конкурентоспособности ТРТУ, структурно-функциональная модель территориального туристического кластера, факторы влияния на конкурентоспособность ТРТУ. Охарактеризован механизм государственного управления ТРТУ, его составные элементы, целевая направленность, направления совершенствования. Предложен порядок применения методики расчета индекса конкурентоспособности путешествий и

туризма Всемирного экономического форума для установления конкурентоспособности ТРТУ согласно которому проведена оценка конкурентоспособности территорий областей и городов общегосударственного значения. Исследованы стратегии развития ТРТУ и направления их реализации.

В аналитической части работы исследованы состояние, тенденции и проблемы развития отечественной туристической отрасли, выявлены причины низкого уровня конкурентоспособности национального и ТРТУ Западного региона Украины, определены задачи, которые следует решить для улучшения их конкурентных позиций.

Развито научно-методические подходы к определению дестинаций, обосновано их выделения по целевому назначению, предложена модель управления дестинации на основе сочетания кластерного и маркетингового подходов. Исследованы проблемы стратегического управления конкурентоспособность ТРТУ и предложен алгоритм стратегического управления ТРТУ, что обеспечивает действенность стратегических решений в условиях нестабильной экономической и политической среды.

Ключевые слова: маркетинг, стратегия развития, конкурентоспособность, туристический кластер, туристическая дестинация, развитие туристических услуг, региональная стратегия, управление конкурентоспособностью, рынок туризма, индустрия впечатлений, туристическая инфраструктура, организационно-экономический механизм развития.

ANNOTATION

Grabovenska S. The competitiveness of regional tourism markets in Ukraine. Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences, Specialty code and name: 08.00.03 - economics and management of national economy. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2016.

The dissertation research examines the competitiveness of tourism in the region as an integrated set of individual components of the tourism cluster and tourist destinations. The mechanism of public administration of competitiveness of regional tourism markets, its compliance with the requirements of modern tourism development areas has been examined.

The essence of regional tourism markets competitiveness, structural and functional model of regional tourism cluster, factors affecting the regional tourism markets in this paper has been explored. Regional tourism markets governance administration mechanism, its components, target direction, directions of improvement has been characterized. An order of application of calculating method of index competitiveness of travels and tourism of World Economic Forum has been suggested. It has been done to establish competitiveness of regional tourism markets, according to which evaluation of the competitiveness of regions and cities area of national importance is carried out. Development of regional tourism markets strategies and directions of their implementation have been studied.

In the analytical part of the work the state, trends and challenges of development of domestic tourism industry have been examined. The reasons for the low level of

competitiveness of national and regional tourist markets services in Western Ukraine have been revealed.

The tasks which have to be done to improve their competitive position have been defined. The method of regional tourism markets competitiveness analysis and tourism infrastructure based on the usage of matrix position of competitiveness, coefficients of tour operator's intensity, efficiency of hotel infrastructure has been improved.

Scientific and methodological approaches to the determination of destinations have been developed. Their selection for the target appointment has been justified. The model of management destinations on the basis of clustered and marketing approaches combination has been offered. The problems of strategic management of regional tourism markets competitiveness have been examined. Strategic algorithm of regional tourism markets management that provides efficiency in terms of strategic decisions in the conditions of unstable economic and political environment has been suggested.

The expediency of strategic management building with the help of competitiveness of local markets for tourism by the reproduction of regional approach based on the decentralization management functions and resources has been proved.

The necessity of destination development like the centers of strengthening of regional tourism markets competitiveness has been justified. The essence of destinations, conditions of their formation of competitive advantages on the basis of cluster and marketing system pooling, coordination of activities of business structure, local authorities and population has been investigated.

Algorithm of tourist complex development of the territory based on modern scientific principles within a single development strategy of tourist destinations in the region by the analysis of strategic regional management of tourism has been elaborated. An organizational and economic mechanism of strategic management to improve competitiveness of the region on national and international tourist markets has been suggested.

Keywords: marketing, development strategy, competitiveness, tourism cluster, tourist destination, tourism development, regional strategy, management of competitiveness, tourism market, industry experience, tourist infrastructure, organizational and economic mechanism of development.

Підписано до друку 23.02.2017. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №72
Друк СПДФО Марусич М. М. Свідоцтво №1252 від 30.12.1996
м. Львів, пл.. Осмомисла, 5/11
тел./факс: (032) 261-51-31
e-mail: interprint-m@rambler.ru